

УДК 025.4.02:025.45УДК]:027.7(477.84-25)

Чайка Ірина

кандидат педагогічних наук, директор наукової бібліотеки, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль
ORCID ID: 0000-0002-7455-9486

ПРАКТИКА УПРОВАДЖЕННЯ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ДЕСЯТКОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ТНПУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Охарактеризовано план та етапи впровадження Універсальної десятикової класифікації (УДК) в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Окреслено проблеми побудови окремих індексів УДК.

***Ключові слова:** Універсальна десятикова класифікація, індекси УДК, індексування, пересистематизація.*

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 року № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації» [1], наказу МОН України від 26.06.2017 № 929 «Про впровадження Універсальної десятикової класифікації в практику роботи бібліотек» [2] в науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка розроблено план заходів щодо переходу на індексування документів на основі УДК.

Насамперед працівники бібліотеки ознайомилися з таблицями УДК [3] і методикою індексування. Було проведено низку семінарів-практикумів «Основи систематизації документів за класифікаційною системою УДК» окремо для кожного відділу бібліотеки, ураховуючи їх функції.

Науково-методичною радою бібліотеки було прийнято рішення:

1. Вводити в програмне середовище «УФД/Бібліотека» індекси «УДК», ураховуючи потреби бібліотеки, насамперед відділи «З7 Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля», «159.9 Психологія».

2. Розробити таблицю відповідності робочих індексів ББК індексам УДК.
3. Нові надходження документів, статті з періодичних видань і наукових збірників систематизувати за повними (детальними) індексами УДК з часу виходу постанови.
4. Організувати перестановку та пересистематизацію підсобних фондів читальних залів і книгосховища (книжковий фонд) за більш загальними індексами УДК. Розставити фонд відповідно до нової класифікації до 1 березня 2018 р., внести зміни в ЕК до 1 січня 2019 р.

У своїй роботі працівники бібліотеки керувалися матеріалами, розміщеними на сайті Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (сторінка «Універсальна десяткова класифікація»), порталі ДНПВ України імені В. О. Сухомлинського (сторінка «Упровадження Універсальної десяткової класифікації»). Ця робота здійснювалася поетапно.

Перший етап роботи з фондом передбачав паралельно із розстановкою фонду внесення змін в Електронний каталог (ЕК). Оскільки весь книжковий фонд представлено в ЕК, а систематичний і алфавітний каталоги (карткові) були «заморожені» ще у 2014 році, індекси УДК в них не проставлялися. Аналогічне рішення було прийняте й щодо систематичної картотеки статей (СКС) («заморожена» станом на 1.01.2018 р.).

Картка бібліопису документа в ЕК містить поле «*Форматний номер*», яке під час реєстрації документів, наявних в бібліотеці, залишалось незаповненим. Було прийнято рішення про використання цього поля для запису нового поличкового індексу (за УДК) (див. рис. 1).

В квітні-траві 2017 р. було розроблено таблиці відповідності поличкових індексів ББК індексам УДК, намічено план перестановки підсобних фондів читальних залів.

Упродовж червня-серпня 2017 року працівники читальних залів здійснили переста-

Назва документа	Форматний номер	К-ть сторінок	Дата виходу		
Історія України	63.3(4)к:р7	978-966-422-0070	2010		
Місце видання	Видання/видавство	Дата/кв. видання	ISSN	ISBN	Додаткові дані
Київ	Київ	2010		978-966-422-0070	Додаткові дані
Тема	Обсяг	Тема	ТІП		
Дисципліна/Історія України. Північ Середземномор'я	688 с.	Тема ББК	Тема УДК		
Каталог книг, автореферати, дисертації (за ББК)/УБЗ 3	ББК: 63.3(4)к:р7:3	Тема ББК	Тема УДК		
УДК/544.77(075.8) Історія України. Підручник та посіб.	УДК: 544.77(075.8)	Мова	Стиль мови		
		Українська	Українська		
Поле	Значення	Наступні			
Перший автор (F)		Е.л.			
Варіанти назви (F)	Додаткові відомості: назв. поєб. для ств. вид. назв. за інформ. про переклад	Додаткові дані			
Загальна інформація (F)	Галузь знань: Суспільні науки Країна публікації: Україна	Контрольні			
Серія (F)	Назва серії: Альманах-матер.	Назви	Міжк.		
Примітки (F)	Загальні зауваження: Лист МОН № 14/18.2-1569 від 0	Записати (F2)			
		OK			
		Відкрити			

Рис. 1. Картка опису документа в ЕК

новку підсобних фондів, внесли зміни в описи документів в електронному каталозі, поставили нові індекси на книгах. Було опрацьовано 32 тис. документів.

Як поличкові індекси, так й індекси УДК, в ЕК проставляли не окремо для кожного документа, а відповідними групами, оскільки програма УФД/Бібліотека дає змогу одночасно здійснювати корегування до 200 назв документів, що забезпечувало чималу економію часу. Корегування здійснювали від конкретного до загального, від більш «вузьких» тем до загальних. Наприклад (див. табл. 1):

Таблиця 1

Послідовність роботи з індексами УДК

Кроки	Індекси і теми УДК
1	94(477)"1929/195":329.17 Діяльність ОУН-УПА 94(477)"1921/1939" Україна в умовах нової економічної політики та радянської модернізації, 1921 – вересень 1939 рр. 94(477)"1939/1945" Україна в роки Другої світової війни, вересень 1939 – серпень 1945 рр. 94(477):341.485]19" Голодомор в Україні
2	94(477)"1921/1991" Україна в радянську добу, 1921–серпень 1991 рр.
3	94(477) Історія України
4	94(4) Історія Європи

Шифр	Форм. номер	Автори	Назва	Місце	Видання	Дата	Обсяг	Вид	Вартість	Відомості	УДК	ББК
63.3(4)ар	94(477)	Шульц, Д. П.	Перекладач і перекладчик	Дрогобич	Українськ	1983	536 с.	Кн.	10000	Словарик і розширен. укр. д. історико-літератур. мов.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар62-43.3
63.3(4)ар	94(477)	Шустова Ю. З.	Документи Павлового Історическ. М.	Рівненськ	2009	648 с.	Кн.	10000	Словарик і розширен. укр. д. історико-літератур. мов.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар62	
63.3(4)ар	94(477)	Шедрина І. Е.	Історія України. 10-11 класи	Хмельницьк	Україна	2002	172 с.	Кн.	10000	національній поштов.	94(477)1939/1945"	63.3(4)ар67/21
63.3(4)ар	94(477)	Шербан В. О.	Український козацьк. формування К.	Київ	2000	200с.	Кн.	10000	національній поштов.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар67	
63.3(4)ар	94(477)	Шербан М. Г., Шербан Н. О.	Національна політика і державна Г. К.	Львів	1997	50 с.	Кн.	10000	доп. в поштов. УДК- пош.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар67	
63.3(4)ар	94(477)	Юра М. Ф.	Історія України	Київ	2004	252 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар67/3	
63.3(4)ар	94(477)	Юра М. Ф., Алексюк П. М., К.	Україна незалежного часу - УМН ст. К.	Чернівці	2012	700 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар67-43.3	
63.3(4)ар	94(477)	Юра М. Ф., Алексюк П. М., К.	Україна 20- ст. - історія К.	Чернівці	2012	636 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар67-43.3	
63.3(4)ар	94(477)	Юра М. Ф.	Сторонній світ України	Київ	2004	738 с.	Кн.	10000	Моніторин	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар63.3(4)	
63.3(4)ар	94(477)	Юрчиш П. П.	Степанівськ. і характер радянської К.	Львів	1998	124 с.	Кн.	10000	Історико-правов. аспекти	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар67-43.3	
63.3(4)ар	94(477)	Ющенко П. І.	Малорос. сторія України	Біла Церк.	1995	60 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар67/3	
63.3(4)ар	94(477)	Ющенко П. І., Верстюк В. Б.	Національна сторія України	Київ	2000	1000 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар62/2	
63.3(4)ар	94(477)	Ющенко П. І., Верстюк В. Б.	Україна в істор. вимірювання - історія К.	Київ	1992	352 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар66	
63.3(4)ар	94(477)	Резнік Л. С.	Влада 1000-роц. вісн. Галичини	Львів	1996	136 с.	Кн.	10000	З прив'язк. 20 років смерт.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар61-43.3	
63.3(4)ар	94(477)	Резнік Л. С.	Історія герцога Екстернроденск.	Дніпропетровськ	1969	197с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар61	
63.3(4)ар	94(477)	Резнік Л. С., Резнік Л. С.	Записки в острів. старини і н. К.	Велика	1995	447 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар66	
63.3(4)ар	94(477)	Резнік Л. С.	Гетьман Петро Конашевич Сагайдак	Дніпропетровськ	1991	70 с.	Кн.	10000	нац. пош. для студ. виш.	94(477)1921/1991"	63.3(4)ар66	

Рис. 2. Каталог документів

В ЕК існують паралельні поличкові індекси, паралельний пошук за темами ББК та УДК (див. рис. 2).

Другий етап роботи з фондом (грудень 2017 – лютий 2018 рр.) передбачав роботу щодо перестановки фонду книгосховища за поличковими індексами УДК.

Особливістю розстановки фонду книгосховища в нашій бібліотеці є те, що книги, видані до 1985 року, розміщено за індексами Десяткової класифікації Дьюї (ДКД), а видання з 1985 року – за індексами ББК. Виділяти окремо стелажі для систематизації за УДК лише нових надходжень, на нашу думку, недоцільно. Тому було прийняте рішення про перестановку за індексами УДК всіх видань, систематизованих за ББК. Було опрацьовано 56 тис. документів.

Станом на сьогодні, в бібліотеці завершено перестановку книжкового фонду читальних залів і книгосховища за поличковими індексами УДК. До кінця поточного року заплановано завершити введення індексів УДК в електронному каталозі.

Робота над робочими таблицями УДК виявила низку проблемних запитань щодо індексів таблиць УДК.

Наведемо деякі з них.

У розділі «37 Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля» відсутній індекс «37.1» [3, с. 399]. Індекси «371.1» [4, с. 360] виключено. Це має місце також у «378.1» [4, с. 364]. Незрозуміла наявність індексу «378.147» в таблицях [3, с. 400] і наведені там приклади індексування (див. рис. 3).

378.143	Виключений [2004] → 378
378.145	Виключений [2004] → 378
378.147	Методи викладання. Форми навчання Приклад(и) комбінується: 378.147.091.31-059.1 Індивідуальне навчання, консультації 378.147.091.31-059.2 Групове навчання 378.147.091.32 Лекції. Семінари 378.147.091.33-027.22 Практичне навчання

Рис. 3. Приклади індексування

На нашу думку, більш доцільно застосувати індекс 378.091.3, скориставшись спеціальним визначником «37.091.3 Методи та прийоми викладання. Форми навчання та виховання» [4, с. 399] і дописавши цифру «8», яка індексує вищу школу.

У таблицях є індекс «37.091.214

Навчальні програми. Плани. Розклад занять. Плани лекцій, семінарів, консультацій, уроків, календарні плани» [3, с. 398].

У презентації [5, с. 64] рекомендовано застосувати загальний визначник форми документів (073), приєднаний до «373.5.016:81'243 Предметне навчання іноземної мови» (див. рис. 4).

Програма навчання іноземної мови дітей з
порушеннями мовленнєвого розвитку
376-056.264-053.5:[373.5.016:81'243](073)

Рис. 4. Приклад індексування

Часто навчальні плани і програми публікуються в методичних журналах (періодичних виданнях). Визначник (07) – трактується як «*посібники.....*»). На нашу думку, його неправомірно застосовувати для планів і програм, опублікованих в журналах. Постає запитання: чи можна використати індекс «373.5.016:81'243»:37.091.241» або інший варіант «373.5.091.214: 81'243» для документа «Програма навчання іноземної мови учнів середньої школи», щоби програми з предметів були зібрані в ЕК в одній точці прив'язки?

Слайд 29 презентації «Книжкової палати України» [6, с. 29] містить інформацію про наявність розділу «07» в англomовних таблицях і «070» в україномовному виданні 2017 р. (див. рис. 5):

Доцільно також поставити запитання: чи правомірно використовувати індекси «075», «077», представлені на слайді, без офіційного розповсюдження інформації в бібліотеках? Окрім того ці зміни відбулися у 2012-2013 роках [6, с. 25], а презентацію представлено у 2018 році.

На нашу думку, в період масового переходу бібліотек на систему УДК необхідно більш оперативно інформувати про такі суттєві зміни в класах УДК.

У таблицях зіставлення ББК і УДК [7, с. 46] індексу «83.3 Історія і критика світової літератури і літератури окремих країн» відповідає індекс «82.09 Літературна критика. Літературні дослідження». На сторінці систематизатора [8, с. 51] індекс теми «Навчальні посібники для загальноосвітніх навчальних закладів з зарубіжної літератури» визначено так: 821.09(477-87)(075.3), тобто застосовано «821.09». Бібліотеки по різному індексують аналогічні теми. То який індекс застосовувати: «82.09» чи «821.09»?

Окрім того, слайд [5, с. 94] (див. рис. 6) пропонує для тем «Історія літератури» застосувати індекс 821(091). На нашу думку, цей індекс можна трактувати як «Твори літератури різних періодів (або епох тощо)», адже для літературних досліджень необхідно використати «.09». Викликає сумнів відсутність «.09» в запропонованих тематичних рубриках.

Отже, процес упровадження Універсальної десяткової класифікації у роботу бібліотеки вищого навчального закладу потребує професійної майстерності, чіткого планування, залучення всіх працівників, щоденної копіткої праці, постійного навчання, вивчення досвіду інших бібліотек, подолання пасивності окремих працівників і їх небажання брати відповідальність за розробку робочих індексів УДК, критичного ставлення до пропонованих індексів, оперативного інформування про зміни в таблицях УДК.

Список використаних джерел

1. Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 року № 177. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/177-2017-%D0%BF> (дата звернення 30.07.2018).
2. Про впровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек: наказ МОН України від 26.06.2017 № 929. URL: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-07-03/7694/nmo-929.pdf> (дата звернення 30.07.2018).
3. Універсальна десяткова класифікація (УДК): допоміжні та основна таблиці (станом на 2011 р) / голов. ред. М. І. Сенченко. Київ: Кн. палата України, 2017. 1096 с.
4. Універсальна десяткова класифікація (УДК) [Електронний ресурс]: зі змін та допов. станом на 2006 р./ Держ. устнова "Кн. палата України ім. Івана Федорова" ; [підгот. М. Й. Ахвердова]. Київ: Кн. палата України, 2010. 1 електрон. опт. диск (CD-R).
5. Універсальна десяткова класифікація. Методика застосування : презентація / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/13560-2/> (дата звернення 1.08.2018).
6. Муравйова В. М. Методичне забезпечення впровадження Універсальної десяткової класифікації. URL: http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_seminar.html (дата звернення 1.08.2018)
7. Таблиця зіставлення індексів ББК і УДК: ББК станом на 1987 р., УДК – на 2011 р./ уклад. М. Й. Ахвердова та ін. Київ: Кн. палата України, 2017. 84 с.
8. Ахвердова М., Діденко А. Застосування загальних визначників форми документів та місця в УДК // Вісник книжкової палати. 2018. № 3. С. 50–51.

Iryna Chaika

Practice of the Implementation of Universal Decimal Classification in the Scientific Library of TNPU Named after Volodymyr Hnatiuk

The plan and the stages of introduction of the Universal Decimal Classification (UDC) in the library of Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University were characterized. The problems of constructing separate indexes of the UDC were described.

Key words: *Universal Decimal Classification, indexes of the UDC, indexation, re-systematization.*